

refr. f. 968.

71

520

1795,5

DISSERTATIO IN AVGVRALIS
JVRIDICA
DE
JVRE FOEDERVM
LIBERIS IMPERII CIVITATIBVS
COMPETENTE

QVAM
SVB AVSPICIIS REGIIS
ILLVSTRI JCTORVM ORDINE
CONSENTIENTE
IN
ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA
PRO SVMMIS IN VTROQVE JVRE HO-
NORIBVS RITE OBTINENDIS
ERVditorVM EXAMINI SVBMITTIT

AVCTOR
CAROLVS OLIVARIVS TIMOTHEVS
MIGAVLT
BREMANVS.

DIE XXVII. JVNII MDCCXCV.

GOTTINGAE
TYPIS H. M. GRAPE, ACAD. TYPOGR.

DISSERTATIO IN IURIS
JURIDICA
DE
IURE FODDERVM
LIBERIS IMPERII CIVITATIBVS
COMPETENTE

AVCTOR
PUB. AVCTORES REBUS
HISTORICORVM ORDINE
COMPETENTE

IN
ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA
PUB. AVCTORES REBUS
HISTORICORVM ORDINE
COMPETENTE

AVCTOR
GENERS OF IURIS LIBERTER
HISTORICORVM ORDINE
COMPETENTE

DE IURE IURIS IURIS
GOTTINGEN
VON M. M. CARL, ABO. THEOD.

INCLYTAE

LIBERAE SACRI ROMANI IMPERII AC
HANSEATICAE CIVITATIS
BREMENSIS

SENATVI

SPLENDIDISSIMO ET AMPLISSIMO

VIRIS

PERILLVSTREBVS, MAGNIFICIS,
EXCELLENTISSIMIS, CON-
SVLTATISSIMIS, GRA-
VISSIMIS

CONSVLIBVS,

SYNDICIS

AC

SENATORIBVS

PATRIAE PATRIBVS

RELIGIONIS, LIBERTATIS ET IUSTITIAE
DEFENSORIBVS VIGILANTISSIMIS
MVSARVM TVTORIBVS

PATRONIS ac FAVTORIBVS

INDVLGENTISSIMIS

MAXIMO HONORIS CVLTV

DEVENERANDIS

PERENNEM FELICITATEM FAVSTISSIMOSQVE
SAPIENTISSIMORVM CONSILIORVM
SVCESSVS

PIE ADPRECANS

DISSERTATIONEM HANC INAVGVRALEM

SACRAM ESSE VULT

TANTORVM NOMINVM

CVLTVR OBSERVANTISSIMVS

AVCTOR.

CONSPECTUS.

SECTIO I. Generalia de jure foederum liberis imperii civitatibus competente §. 1 - 6.

SECTIO II. De eo, quod iustum est circa foedera civitatum imperialis secundum leges & observantiam imperii & quidem

a) ex legibus patriis §. 7 - 19; scilicet:

α) ex A. B.;

β) ex J. P. W.;

γ) ex cap. caesar.;

b) ex Observantia §. 20 - 24. Ubi enumerantur exempla foederum civitatum imperialium

α) cum imperatore & Germaniae statibus;

β) cum exteris.

SECTIO III. De modo exercendi jus foederum in civitatibus imperialibus §. 25 - 28. in specie:

a) de imperatoris;

b) de civium consensu.

PRO-

PROOEMIUM.

Praecipuis juribus, quibus suprema potestas ceu mediis ad finem societatis civilis obtinendum sibi competentibus gaudet, adnumerari meretur jus foederum. Foedera enim ad felicem cujuscumque reipublicae conditionem tam conservandam, quam augendam profectio haud parum conferunt. Id quod intuitu illarum in primis obtinet, quae libertati quidem imperiique formae contra injustos impetus defendendis impares, sorte tamen adeo prospera fruuntur, ut potentiorum invidia habendique studium in ipsis excitetur. Ejusmodi respublicae foederum auxilio facillime res eo deducere possunt, ut iniquis aliorum oppressionibus cum effectu sese opponere atque prohibere valeant, quo minus auctoritati atque viribus

bus hucusque obtentis quidquam detrahatur. Sed vel iis rebus publicis, quibus securitas externa contigit, maximae utilitati sunt foedera, quippe quum plura, quae ad bene beateque vivendum pertinent, ope patrum optime definiiri possint, quorsum commercii causas, res maritimas &c. referendas censeo. Neque rara sunt, quae in historiae monumentis occurrunt, exempla re-
rumpublicarum foederibus auxiliantibus summam bonorum viriumque copiam nactarum. Ad Germaniae populos si me converto, hi prae ceteris libertatem, qua ab antiquissimis temporibus gavisi sunt, tuentes ipsaque oppida, ut circumdata retibus lustra declinantes, civilem societatem inire diu longeque cunctati sunt, atque imperio unius detrectato non nisi foederibus juncti communem profligarunt hostem, notos illos orbis raptores. Neque fundato Germanorum regno firmatoque hoc, quo utimur, civi-
tatis

tatis genere, foederibus saluti suae prospicere, libertatem tueri, tranquillitatem custodire, Germaniae proceres statusque unquam deserunt a).

Quam quidem doctrinam, quatenus ad liberas imperii germanici civitates spectat, in eruditorum scriptis justo brevius expositam reperimus. Quamobrem non incongrua speciminis academici materia mihi visa est, si de jure foederum civitatum imperialium nonnulla differerem.

a) Cf. Perill. de Berg über Teutschlands Verf. p. 70.

SECTIO 6

SECTIO PRIMA.

Generalia quaedam de jure foederis civitatibus imperialibus competente.

§. I.

In sensu latissimo sub foederum nomine comprehenditur omne pactorum publicorum cum exteris genus. Quo quidem sensu Romani acceperunt foedus *a*). Strictiori vocis

a) Menippus apud Livium l. 34. c. 57. Esse tria genera foederum. Unum, quum bello victis dicerentur leges. Alterum, quum pares bello aequo foedere in pacem atque amicitiam venirent. Tertium esse, quum qui hostes numquam fuerint, ad amicitiam sociali foedere inter se jungendam coeant.

A

cis sensu accepto foedera denotant *conventiones gentium liberarum de rebus, ad utriusque vel alterius reipublicae utilitatem pertinentibus, inita*; verbi causa: de auxiliis praestandis, de receptu hostibus non dando, de commerciis exercendis, & quae sunt alia.

§. 2.

Singulis, in quas imperium germanicum divisum est, rebus publicis sub imperatoris & imperii auspiciis suae utilitatis promovendae cura relicta est. Quodni foret, hoc, quo utimur, civitatis genus prorsus immutaretur, & sublatis statuum imperii juribus republica composita in unum indivisumque imperium transformaretur. Ex forma igitur imperii germanici fluit jus foederis, quod promovendae publicae utilitatis causa ratione externorum exercetur.

§. 3.

§. 3.

Singularum autem rerumpublicarum inter se conjunctio, & communis imperio subiectio non potest non jus foederum pangendorum restringere. Videndum enim est, ne in detrimentum atque perniciem universae reipublicae compositae vergat, aut securitatem pacemque internam turbet. Quae tamen restrictio impedimento esse nequit, quo minus respublica imperio juncta, si a reliquis fociis bellum & vim hostilem metuat, in sui defensionem foedus cum aliis, exteris quoque, contra reliquos socios inire possit, quia imperans magis obligatur suae reipublicae, quam reliquis fociis *a*).

Quodsi igitur eveniat, ut quispiam Germaniae procerum naturalem rerumpublicarum imperii germanici libertatem laedere,

A 2

vio-

a) Conf. J. H. BÖHMER Introd. in jus publ. univ. L. I. c. 1543.

violenterve cum ipsis agere minetur, his non minus, ac reliquis Germaniae principibus ex jure publico universali competit facultas, vim vi repellendi, viriumque augendarum causa cum exteris foedera jungendi *a*).

§. 4.

Hoc vero foederum jus tum in primis locum habeat necesse est, quum deficiente juris auxilio nulla, nisi facti via pateat. Quae quidem conditione Germania nostra mediæ aevi temporibus quam maxime premebatur. „Hiis temporibus arma ubique, leges fere numquam dominabantur: quisque occupabat, quantum fieri poterat per vim” *b*). Soluta esse vincula societatis videbantur. Civitates primum A. 1254. reducere pacem tranquillitatemque publicam studebant, eumque in finem foedera pangebant. Notatu digna sunt, quae

a) Cf. III. PÜTTER Inst. jur. publ. §. 383.

b) Mutius in Chron. Germ. L. 21.

quae narrat abbas Stadenſis a): "Quidam validus civis in Moguntia coepit hortari concives ſuos, ut pro pace reſtauranda jura-mento ſe invicem confringerent. Conſenſerunt ei & aliae civitates plurimae. Vocarunt eum Wathodonem. Non placuit reſ principibus, nec militibus. Sed neque praedonibus & maxime his, qui habebant affidue manus pendulas ad rapinam, dicentes, eſſe fordium, mercatores habere ſuper homines honoratos & nobiles dominatum. At jure ſuo utebantur civitates, ut ex antedictis apparet.

§. 5.

Mercaturae prae ceteris operam dabant urbium incolae. Super qua quidem immediatis civitatibus *vi juris foederum jungendorum* pacta inire licuit. Neque mediatis id recte prohiberi poterat, quia pacta commerciorum causa inita nec rempublicam pri-

a) In ſine Chron.

6

mario concernunt, nec jus imperantis vidant. Cujus quidem rei exemplum reperimus in Hansa illa celeberrima. Quotquot enim de foederatarum urbium origine excogitarunt conjecturas viri docti, tamen ad unum omnes eo conveniunt, quod Hansa commercii saltem tuendi causa inita fuerit. Quem quidem finem illa quoque numquam non ante oculos habuit, licet succedente tempore, potentia atque splendore maxime aucta, omnium fere, quae Europae gentibus erant, negotiorum publicorum particeps facta est.

SECTIO II.

De eo, quod justum est circa foedera civitatum imperialium secundum leges & observantiam imperii.

§. 6.
Jus pangendi foedera majestatis jus est. Imperantis igitur est, publicae utilitatis

tis causa civium nomine cum exteris jungere foedera, quibuscum ejusmodi inire pacta, ad subditos non pertinet, si, quae commerciorum causa jure possunt sancire (§. 5.), exceperis. Inter se autem ut cives, foedera jungant, supervacuum plane, nec civili ordini congruum videtur. Societatis enim civilis vinculum eos omnes aequaliter continet. Alia autem ratio est in republica composita, in quam formam quum regnum germanicum abiisset; non potuit non imperii statibus jus foederum pangendorum & inter se & cum exteris concedi.

§. 7.

Sed & subditis imperii, si ab imperante suo defendi nequeant, aliunde sibi defensionem quarere & foedera inire licet (§. 3.); quo quidem jure principes civitatesque Germaniae longe antea, quam praefens reipublicae forma existit, usi sunt. Eo autem ipso
 hoc,

hoc, quo utimur, civitatis genere jus foederum pangendorum quam maxime stabilitum est. —

§. 8.

Prima fundamenta ordinatorum foederum *civitatibus* debemus. Primae enim erant, quae solemnibus foedere junctae, communem militem ad communem defensionem aluere. Non autem solum foederibus publicae tranquillitatis & securitatis restituendae servandaeque causa initis, sed & illustri illo foedere haufeatico facto, optime de republica merita sunt.

§. 9.

Civitates, divitiis civiumque numero quam maxima conspicuae, splendidissimis privilegiis ab Imperatoribus donatae, communis utilitatis conservationisque causa, arctissimo vinculo inter se junctae, tristibus istis bellorum intestinorum temporibus summo cum studio id egerunt, ne republica germanica

manica plane dissolveretur. Verum enim vero, quae non nisi grata & accepta imperatoribus credenda essent, ab ipsis plane improbata fuisse videntur. Certe Divi Caroli IV. contra conspirationes & colligationes civitatum constitutione a) foedera civitatum, quum

a) A. B. tit. XV. §. 1. Detestandas praeterea, & sacris legibus reprobatas conspirationes & conventicula seu colligationes illicitas, in civitatibus & extra, & inter civitatem & civitatem, praetextu parentelae seu receptionis in cives vel alterius cujuscumque coloris, coniurationes insuper & confoederationes & pacta, nec non & consuetudinem circa hujusmodi introductam, quam censemus potius corruptelam, reprobamus, damnamus & ex certa scientia irritamus, quas civitates seu personae cujuscumque dignitatis, conditionis aut status, sive inter se, sive cum aliis, sine auctoritate dominorum, quorum subditi vel ministeriales, seu in quorum districtu consistunt, eisdem dominis nominatim non exceptis, fecerunt hactenus & facere praesumerint in futuro, sicut eas per sacras Augustorum praedecessorum leges prohibitas non ambigitur & cassatas.

B

primum Germania vel paullulum fuerat pacata, plenissime rejecta esse atque prohibita, facile quis crediderit. Nec exiguam habet veritatis speciem conjectura, omnia statuum imperii foedera tamquam auctoritati caesareae contraria imperatori fuisse odiosa, quum vel illas confoederationes, quas principes & civitates ac alii super generali provinciarum & terrarum pace inter se formarunt, in suo quidem vigore manere decreverit, reservata tamen specialiter declarationi suae, donec de iis aliud duxerit ordinandum *a)*.

§. 10.

Ex imperatoris Friderici I. constitutione desumpta esse, quae Carolus IV. de civitatum foederibus statuit, nullus in dubium vocabit. *b)* Quin immo caute id actum videtur,

a) A. B. tit. XV. §. 2.

b) II. Feud. 53. §. 2. Conventicula quoque in civitatibus, omnesque conjurationes & extra, etiam occasione parentelae & inter civitatem & civitatem

videtur, ut lex antiqua recentiori plus roboris addat. Atque hinc ulteriora aureae bullae verba haud difficulter explicari possunt. Verum illa Friderici I. constitutio non nisi particularis fuit, longobardico scilicet regno solum data, in Germania autem nec publicata, nec observata umquam. a)

§. 11.

Quae quidem licet ita sint; constitutio tamen illa a Carolo IV. recepta aureaeque bullae inserta civitatum confoederationes, exceptis iis, quae pacis servandae causa initae erant (& haec quoque ulteriori imperatoris declarationi reservantur) plane prohibere videtur. Hinc interpretes ad sensum hujus legis de conventiculis, conjurationi-

B 2

bus

tem & inter personam & personam, sive inter civitatem & personam, modis omnibus fieri prohibemus: & in praeteritum factas cassamus, singulis conjuratorum poena unius librae auri puniendis.

a) v. Ludwig Erläuterung der G. B. T. II. p. 118,

bus & colligationibus civitatum statuentis
 eruendum varias excogitarunt conjecturas.
 Alii ad Hansam, alii ad opificum societates
 illam spectare voluerunt. Sed utraque sen-
 tentia fundamento caret. De Hansa enim
 omni Germaniae utilissima, non loqui impe-
 ratorem, vel inde intelligi potest, quod con-
 traria ex parte innumerabilia exempla singu-
 laris Caroli favoris in Hansam exstant. Sic
 e. g. ut civitas Brunsvicensis in eandem ite-
 rum recipiatur, curavit imperator. Nec in
 Hansam celeberrimam quadrant verba: *con-
 venticula & conjurationes.*

Aequali vitio laborat conjectura, secun-
 do loco a me nominata; scilicet vocem: *ci-
 vitatem* non nisi male ad collegia opificum
 referri, facile cuivis erit intellectu. Forsan
 verba: *in civitatibus* huc spectare possint.
 Crebras enim tunc temporis fuisse factiones
 confederationesque domesticas, ex simili

Fri-

Friderici II. constitutione, anno 1231. promulgata patet. a)

§. 12.

Ad verum aureae bullae sensum quod attinet, ille ex ipsius legis *ratione* satis elucescit. Quum enim ex juris manuarii licentia aequae, ac ex societatibus, hunc in finem initis, orta essent sexcenties incommoda, huic malo mederi studuit imperator. Cujus quidem voti facilius compos fieri non poterat, quam si foederis juri angustiores scriberet limites. Quod si igitur laudata lex praesertim colligationes *civitatum & personarum*

B 3

impro-

a) „Revocamus & cassamus in omni civitate & oppido Allemanniae communia consilia, magistros civium seu rectores vel alios quoslibet officiales, qui ab universitate civium sine archiepiscoporum vel episcoporum consensu beneplacito statuuntur, quocumque per diversitatem locorum nomine censeantur. Irritamus etiam cujuslibet artificii confraternitates seu societates“. Conf. *Datt de pace publ.* L. I. cap. XIV. p. 103.

improbat, sine dubio sub hoc sermone comprehenduntur foedera civitatum mediatarum & landsassiorum, in praedictum dominorum inita. Adnuunt insuper huic interpretationi imperatoris verba: *Sub praetextu* receptionis in cives. Usitatus enim erat mos, ut landsassii & subditi, quin immo principes numero civium sese adscribi curarent, ut junctis viribus alios opprimere possent. Verum ejusmodi confederationes jam ante aureae bullae publicationem prohibitas fuisse, non est, quod moneam. *a)*

§. 13.

Quas itaque mediatorum usurpationes, si aurea bulla improbatas haberi vult; tantum abest, ut illa jus foederum, civitatibus imperii liberis competens, abroget, ut potius eandem facultatem maxime corroboret. Exceptione enim firmatur regula. Ex-
cipiuntur autem a prohibitiva lege omnes

con-

a) Conf, *Datt* I, cit. L. I, cap. XIV.

confoederationes & ligae; quas principes & civitates ac alii super generali pace provinciarum atque terrarum inter se firmasse noscuntur. *b)*

Eo enim rerum perventum erat, ut, quam civibus imperator praestare debuisset, tranquillitatem securitatemque publicam non nisi propriis viribus consequi quisque poterit, eamque ob rem contra indolem reipublicae bene constitutae civium confoederationes tolerare imperantem dura necessitas coegerit. Ceterum statuum imperii, praesertim civitatum tanta jamjam erat auctoritas atque potentia, ut, quod per saecula exercuerunt, foederis jus subito revocare, e re sua non esse, sine dubio imperator duxerit. Sed meliora sperabat, ideoque sibi in sedationibus reservabat declarationem suam, firma certo sententia, opportuno tempore principum civitatum-

b) A. B. I. cit.

vitatumque foedera, potestati imperiali periculosissima, penitus abrogandi. Numquam autem rem eo perducere potuit; principes potius civitatesque jus suum foederum pangendorum anxie custodierunt. —

§. 14. *qui adivio unap*

Verum enim vero, quod Carolus IV. sibi reservaverat, ab ipsius successoribus perfectum esse videtur. Sigismundus imperator anno 1431. ut non nisi consentiente imperatore & imperio foedera pangantur, statuit, indicta contravenientibus centum auri puri marcarum mulcta. *a)* Paullo post per reformationem de anno 1441. quae imperatori Friderico III. adscribi solet, omnis generis foedera & conjunctiones prohibebantur & abrogabantur. *b)* De infidiis autem tantum

a) Goldast Reichsrazungen T. II. p. 105.

b) Dafs im ganzem Reich fürbas kein Bündniß oder Vereinigung aufgerichtet, auch die alten alle

tantum securitatisque publicae periculosis conjunctionibus scriptas esse istas leges, inde colligi potest, quod imperii status eo ipso tempore jus suum iterum iterumque exercuerunt, praecipueque civitates imperiales libertatem suam contra creberrimos principum impetus tueri foederibus studuerunt. *a)* Nec quae in constitutione pacis publicae anno 1548. facta contra conspirationes confederationesque statuum reperimus, *b)* foederum pangendorum juri statibus imperii competenti contraria sunt. Nam si tenorem legis sedulo perpendamus, non nisi in praesidium

alle abgethan seyn sollen; & paullo post, das aller Bund, Vereinigung oder Verstrickung ganz todt und abgethan seyn, auch keine im Reich mehr aufgerichtet werden sollen. Goldast I. c. p. 166.

- a)* Conf. *Pfessinger* in *Vitr. illustrato* T. III. p. 400.
b) Scil. das keiner einige Conspiration oder Bündnis wider den andern aufrichte. Vide *Knipschild* de *inrib. & priv. civit. imp.* L. 2. cap. 23. No. 23.

dium pacis publicae facta, confoederationes ad ejus detrimentum spectantes reprobat.

§. 15.

Praefertim autem civitatibus hanseatico foedere junctis, quae de mercatorum societatibus in capitulatione Caroli V. imperatoris occurrunt, satis incongrue quidem, noviori adhuc tempore objiciebantur. Societates mercatorum, qui pecuniae vi ubique dominantur, abrogandi obligatio imperatori imponitur. a) Quod quidem ad foedus

a) Dagegen sollen und wollen wir die großen Gesellschaften und Kaufgewerbsleute, so bisher mit ihrem Gelde regiert, ihres Willens gehandelt und mit Wucher, unzulässigen Vorkauf und Monopolen viel Unschicklichkeit getrieben und dem Reich und dessen Einwohnern mercklichen Schaden und Nachtheil zugefügt haben, und noch taeglich einführen und gebahren thun, mit der Churfürsten, Fürsten und anderer Staende Rath, inmassen wie denen zu begegnen, hiebevor auch Bedacht und vorgekommen, aber nicht vollfreckt worden, gar abthun.

„dus hanseaticum spectare existimavit Lib.
Baro de Spon dicens: a)

„Il est vrai, que cette grande société,
„qui excluait les autres négociants, empor-
„toit presque tout le profit du commerce
„& meme qu'elle commettoit des monopo-
„les formels par une convention faite de
„ne vendre les marchandises, qu' à un cer-
„tain prix, ce qui donna lieu à insérer à la
„capitulation le contenu au §. 3." Melius
vero, ex mea quidem opinione, res illustra-
tur a celeberrimo Mosero, b) quippe qui di-
ctum capitulationis passum ad §. 16-18 re-
cessus imperii colonienfis refert. c)

Quem-

a) La Capitulation de Charles VII. avec de remar-
ques instructives p. 174. —

b) Anmerck. zu Karl VII. W. C. Th. 3. p. 97. und
Anmerck. zu Franz I. W. C. Th. 2. S. 156.

c) Atque hinc inter alia occurrunt verba: „Und nach-

„dem etwa grosse Gesellschaften und Kaufmann-
„schaften bey kurzen Jahren aufgestanden, auch
„etliche

Quemcumque, locum hunc cum capitulatione caesarea conferentem, subibit sane cogitatio, neutram harum legum ad celeberrimam hanſam ſpectare poſſe. Utraque conſtitutio non niſi ſordidum foenus, quod iſto tempore mercatores modo ſinguli, modo inter ſe conjuncti faciebant, graviter improbat. In primis huc tendunt verba: bey kurzen Jahren, nec non *ſondere Perſonen*, quae quidem in hanſam, fama tum maxime notam, eo minus quadrant, quo majorem operam haec navavit, ut quaecumque impedimenta foenusque injuſtum a mercatura removeantur. Teſtis ejuſmodi ſtudii ſunt querelae in comitiis imperii 1582. habitis, de tutela, quam Frieſiae orientalis comes monopolis

„etliche ſondere Perſonen ſind, die allerley Waaren und Kaufmannsgüter — — in ihre Haende
 „allein zu bringen ſuchen, Fürkauf damit treiben,
 „ſetzen und machen ſich zum Vortheil den Werth
 „nach Gefallen — — ſo haben wir hiemit ſolche
 „ſchaedliche Handthierung verboten“ u. ſ. f.

polis anglicis in ditione sua concesserat, prolatae. a) Nec parum roboris sententiae nostrae accedit ex praecipuo favore, quo imperatores quibuscumque temporibus hanc fam amplecti solebant. (§. 10.)

§. 16.

Jus itaque foederum pangendorum, quod cum ceteris statibus acquisiverunt civitates imperiales, tantum abest, ut generali vel speciali lege sit interdictum, ut potius imperii legibus expresse sit firmatum & stabilitum. Instrumento pacis westphalicae enim inest sanctio: b) „Cum primis vero jus faciendi inter se & cum exteris foedera pro sua quisque conservatione & securitate singulis imperii statibus perpetuo liberum esto; ita tamen, ne ejusmodi foedera sint contra imperatorem & imperium

C 3

pacem-

a) Conf. Moser l. c. T. 3. p. 95.

b) J. P. O. Art. VIII, J. P. M. Art. IX.

pacemque ejus publicam atque hanc in primis transactionem fiantque salvo per omnia juramento, quo quis imperatori & imperio obstrictus est."

§. 17.

Electoꝝ itaque principibusque & statibus imperii ius foederum secundum expressam pacis westphalicae constitutionem competit. Antiquo autem licet usu receptum fuerit, ut sub generali illa statuum denominatione liberae imperii civitates comprehendantur, specialiter tamen in ipso pacis instrumento illarum iura extra omnem dubium aleam posita sunt, cautumque est, non solum ut liberae imperii civitates omnes atque singulae sub appellatione statuum imperii ubique indubitate contineantur, *a)* sed & ut rata iis & intacta maneat *regalia* aliaque iura omnia. *b)*

§. 18.

a) J. P. O. art. V. §. 29.

b) *ibid.* art. VIII. §. 4. Ill. Pütter Geist des westphälischen Friedens, Gott, 1795. p. 458.

§. 18.
 Jus foederum pangendorum statibus
 imperii solenniter concessum, imperatori
 non potuit non esse ingratum. Maximum
 enim erat libertatis statuum praesidium.
 Cautè igitur in capitulatione caesarea, ut
 ista legis sanctio ab imperatore fideliter ob-
 servetur, statutum est. *a)*

Immo

a) Art. VI. §. 4. Soviel aber die Staende des Reichs
 anbelangt, soll denselben allen und jeden das Recht,
 Bündnisse unter sich und mit Auswaertigen zu
 machen, dergestalt frey bleiben, dafs solche
 Bündnisse nicht wider den römischen Kaiser und
 das Reich, noch wider Uns, den allgemeinen
 Landfrieden, auch münster- und osnabrückischen
 Friedensschluss seyn, und dafs dieß alles unver-
 lezt des Eides geschehe, womit ein jeder Stand
 dem regierenden römischen Kaiser und dem hei-
 ligen römischen Reich verwandt ist; „& §. 5“ dafs
 auch die von fremden Potentaten begehrende
 Hülfe also und nicht anders begehrt werde, noch
 gethan sey, denn dafs dadurch dem Reich keine
 Gefahr noch Schaden zuwachsen möge“.

Immo ipsis capitulationis caesareae verbis extensum quodam modo foederis ius esse videtur. Cautum enim est in J. P. O. ut ius foedera faciendi *pro sua cuiusque conservatione & securitate* singulis statibus liberum sit; secundum capitulationem vero finis foederum non *conservatio & securitas* cuiusque esse debet tantum, sed generaliter *salus publica* (Wolfarth) esse potest. Sunt enim interpretes pacis westphalicae, qui ex eius sanctione ius foedera offensiva ineundi statibus non competere contendunt. Quidquid vero sit, profecto tamen illa capitulationis caesareae verba, in quibus quaedam foederum species reprobantur, & hic firmant regulam, salvam esse iungendorum cuiuslibet generis foederum facultatem statibus, *ideoque & liberis imperii civitatibus.* a)

a) Capit. caes. Art. I. §. 8.

Neque quaestio moveri potest, an *de omnibus* imperii statibus sermo sit in capitulatione caesarea, ubi, foedera non nisi salvo juramento, quo quisque statuum imperatori & imperio sit devinctus, liceat inire sancitum est *a)*. Plerique enim status juramentum fidelitatis proprie sic dictum imperatori haud praestant, licet eidem officio & fide sint obstricti. Quamobrem, ut commemoratis verbis addantur pauca: *Und der Pflichten*, a civitatibus imperialibus monitum fuit ad Caroli VI. capitulationem *b)*. Sed facile cuivis intellectu est, in capitulatione caesarea pariter atque in I. P. O. vocem juramenti in sensu latissimo sumtam esse, nec ex eo quod

a) Pasfus enim hic est: „Und dasz dieß alles unverlezt *des Eides* geschehe, womit ein jeder Stand dem regierenden römischen Kaiser und dem heiligen römischen Reich verwandt ist“, —

b) Vide Moser Anmerk. zu Carl VII. W. C. T. 3.

quod solemne homagium imperatori jurent civitates, jus earum foederis angustioribus esse limitibus circumscriptum, posse concludi.

§. 20.

Alterum juris foederum liberis imperii civitatibus competentis fundamentum consistit in observantia. Anteaureae bullae publicationem landsassiorum civitatumque mediatorum consociationes fuisse frequentissimas, jam supra adnotavi. (§. 12.) Ex quo autem foederum jungendorum facultas circumscripta, discrimineque inter mediatorum & imediatorum foedera posito, haec modo permixta, illa vero reprobata sunt, accidit, ut jus foederum imperii germanici statibus proprium fieret. Plures urbes, sub initio saeculi XII. exempla civitatum italicarum imitatae a), hoc modo nactae sunt immedieta-

tem,

a) Quod primum cum Wormatiensi civitate contigisse refert *Lamb. Schaff.* ad annum 1173.

tem, (ut hoc vocabulo utar) vi cuius foederum jus exercuerunt. Quod quidem, quum ne ullo eorum, qui contradicere potuissent, obloquente, factum sit, profecta hinc est observantia. Sane etiam cujuscumque generis quam frequentissima sunt foedera, quae liberae imperii civitates inierunt, in historiae monumentis obvia.

§. 21.

Primum huc pertinent illa, quae imperator, nec non plures Germaniae principes comitesque cum civitatibus imperialibus junxerunt annis 1357. 1387. & 1389. a) Nominatim urbs Spira & Wormatia 1297. cum imperatore coiverunt b), ut tacitus omittam foedera pacis publicae causa hisce temporibus quam frequentissime composita c).

D 2

§. 22.

- a) Pfeffinger Vitr. illustrat. T. III. p. 407. 410.
 b) Lünig Reichsarchiv Part. special. Cont. IV. P. I. p. 18.
 c) de quibus *Datt* de pace publica L. I. cap. V.

Neque rariores sunt confoederationes liberarum imperii civitatum cum reliquis Germaniae statibus factae. Vetusissimum hujus rei exemplum exstat de urbe Spira, quae anno 1198. cum Philippo, Sueviae duce, foedus icit a).

Similia foedera prostant in historia civitatis Bremensis. Prae reliquis hic laudari meretur pactum, quod illa anno 1261. cum Joanne comite Oldenburgensi super bello gravi finiendo mutuoque auxilio in posterum sibi invicem praestando iniit. b) Alia porro foedera ex diffidio atque bellis, quae Bremensibus cum Frifis reliquisque gentibus Visurgi adjacentibus prodierunt. Plures Ruffringorum optimates in urbis Bremensis tutelam se recipi curarunt. Sic, ut exemplo res illustretur,

a) Lünig l. c. p. 464.

b) von Halem Geschichte des Herzogthum's Oldenburg T. I. p. 457.

tur, duo horum optimatum anno 1382. societatem coiverunt cum Bremensibus, mille equites peditesque in auxilium se missuros, pollicitis. Ad quod quidem foedus anno 1400. Mauritius III. comes Oldenburgenfis una cum totius archiepiscopatus equitibus accessit a).

§. 23.

Quodsi etiam ad externa regna spectemus, haec saepenumero in partem foederum venerunt, quae liberis imperii civitatibus cum aliis intercessere. Fuerunt v. c. reges Galliae & Angliae foederis smalcaldici participes b). Clarissima vero ejusmodi exempla ediderunt urbes foederatae, quorum potentia conditioque saepius in causa fuerunt, ut exteri isdem sociari curarent. Hinc Fridericus II. Daniae rex, anno 1563. cum urbe Lubecensi foedus in regem Sueciae composuit c); im-

D 3

mo

a) von Halem l. c. p. 275.

b) Sleidan de statu reipubl. cap. 17.

c) Pseffinger l. c. p. 425.

mo bellum inter Bremam atque Philippum, Burgundiae ducem, gestum anno 1446. transactione sopitum est *a*). Nec omittere possum pactum, quod Bremenses eorumque socii, unitis Brabantiae, Genuae, Hollandiae, Hispaniae atque Scotiae viribus diu fortiter renixi, anno 1445. cum Jacobo, rege Scotiae, inierunt *b*).

Aequè memoratu dignum est foedus Bremensium atque Hamburgensium cum Belgia, confoederata ad securitatem & libertatem navigationis, commerciorum & quarumcumque negotiationum in mari septentrionali usque ad angustias Visurgis Albisque annis 1615. & 1645. factum. *c*) Accidit praeterea, ut post confoederationem anno 1607. initam, occasione pacis westphalicae privilegia maximi momenti civitatibus sociis compe-

a) J. P. Casselli progr. de a. 1768.

b) Ejusdem progr. de a. 1769.

c) *Lanig* I. cit. P. II. p. 142. & 150.

competentia a Philippo IV. rege denuo confirmarentur. a) Neque minoris ponderis sunt illa, quae foederibus cum Gallis, Ludovico XI. XIV. XV. regnantibus, initis originem debent. Quae. c. ius *neutralitatis*, indigenatus aliaque plura referri merentur. Recentissima vero exempla pacta Gallorum cum Hamburgensibus anni 1769. & 1789. composita nobis offerunt. b)

§. 24.

Ad foedera, quae Germaniae urbes *inter se* invicem inierunt, quod attinet, Hansae modo mentionem faciam, quippe quae inter reliqua vel propterea eminent, quod antiquum vigorem, quantum fieri potuerit, vel ad nostra usque tempora retinuit. * Ad ipsius originem

a) Idem p. 153.

b) *Du Mont* corps diplomatique T. VI. P. II. p. 102. & T. VIII. P. I. p. 473.

c) Quos juvat, uberiorem foederum indicem per-
lustrare, ii adeant Pfeffingerum in *Vitr.* illustra-
to t. III. p. 400. seq. De foederibus Bremensium
ob mercaturam per *Visurgim* secure faciendam le-

nem quod attinet, exploratum habemus, urbes, opportuno situ adjutas, ex quo singulari industria locupletatae, fere omnem mercaturam sibi vindicaverant, non in Germaniae modo principum invidiam incidisse, verum etiam potentiorum amoris habendi nimis obnoxias esse redditas. Quae quum ita fuerint, illae non potuerunt non intelligere, quantum utilitatis ex arctiori vinculo ad semetipsas reduntaturum foret. Mox igitur plures se conjungere, id quod Hamburgum & Lubeca anno 1241. mercaturae contra piratas septentrionales tutandae causa fecerunt, ex quo plures historicorum Hansae originem repetere volunt. Aliud foedus anno 1259. Bremenses cum Hamburgensibus composuere, a) eum

gi meretur *Perill. de Post* in diss. sua: *de cura amplissimi senatus Bremensis circa rem nauticam*, Gött. 1780. Separatim quoque agit de Bremensium societatibus *b. Casselius* in variis programmatis, annis 1766-1769. editis,
a) Pfeff. l. c.

eum in finem, ut mutuam auxilium contra quoscumque praestaretur, & conjunctis viribus mercaturae flos promoveretur. Quin immo Hanſa ad ſummum ſplendorem proſecta poſtquam ſenſim ſenſimque variis ex cauſis plurimos ſocios prorsus amiſit, Lubeca, Brema & Hamburgum foedus reſtauravit anno 1630.

a) Quae ſocietas, licet umbra ſit priſtinae Hanſae, quae regibus regnisque leges dicebat, & in negotiis publicis cujuſcumque terrae tum notae plurimum valebat; nihilo tamen ſecius peculiaris trium illarum civitatum conditio ſecundam praebet exſpectationem, fore, ut arctiori vinculo junctae antiquam libertatem ſemper tueantur & antiqua induſtria reſ ſuas in dies augeant, commerciisque ſuis univerſae Germaniae utilitatem maximam praebent, atque ſub imperatoris & imperii auſpiciis, tutelaque ſancte promiſſa, b) civium ſalutem optimo promoveant ſucceſſu.

E

SECTIO

a) Ibid.

b) Cap. caeſ. Art. VII. §. 2.

SECTIO III.

De modo exercendi ius foederum.

§. 25.

Restat, ut de modo ius foederis exercendi nonnulla in medium proferam. Praeter generalem imperii sanctionem, ius foederis ita esse exercendum, ut ne fiat damnosum imperatori & imperio, occurrit in aureae bullae tit. XV. §. 2. alius argumenti dispositio: foedera scilicet statuum *caesaris declarationi esse reservata a)*. Ex quibus verbis colligere quidam conantur, ad componenda foedera statibus imperii opus esse consensu imperatoris, idque praesertim intuitu liberarum imperii civitatum obtinere, quippe quae arctius ac reliqui status imperatori junctae sint. Accedunt quam plurima foederum

a) Verba legis sunt haec: „Illas (scil: confoederationes licitas) enim nostrae declarationi specialiter reservantes in suo decernimus vigore manere, donec de his aliter duxerimus ordinandum.”

derum civitatum exempla a caesare confirmatorum, nec non privilegia hac de re indulta. Cujus generis est privilegium civitati Suinfurthenfi concessum, eo spectans, ut civibus, prout hoc ipsis utilissimum videatur, cum aliis sese conjungere liceat, quo sua jura salva & intacta maneant *a*). Aliud Sigismundus imperator tulit anno 1422. ut univrsae nobilitati Sueviae cum civitatibus imperialibus foedera contrahere liceat *b*). Maximi porro momenti videtur rescriptum imperatoris anno 1353. quatuor pagis helveticis hisce verbis missum: „Ihr hörent ohn alles Mittel dem Rych zu. Sollent und mögent euch nit verbinden ohn myn wüffen und willen” *c*). Quin immo foedus, quod civitas Eslinga cum comitibus Wurtembergicis

E 2 anno

a) Lünig RArchiv. P. sp. Cont. IV. P. 2. S. 409.

b) Knipschild de iuribus & priv. civitatum imp.
L. 2. c. 23. No. 15.

c) Goldast l. c. T. 2. p. 43.

anno 1395. iniit, pro nullo declaratum atque unio anno 1610. occasione juliacensis controversiae celebrata, idcirco improbata, quod consensu imperatoris carerent a). Quodammodo etiam huc pertinet locus in Handhabung des Landfriedens zu Worms 1495. art. V. obvius: Auch sollen wir und unserer lieber Sohn, Erzherzog Philipp, auch *unsre Cürfürsten, Fürsten und Stände des Reichs* ohne Wissen und Willen jährlicher Versammlung kein Krieg oder Vaehd anfahren, noch einig Bündnifs mit fremden Nationen oder Gewalten machen, die dem Reich zum Schaden und Nachtheil oder zuwider seyn möchten.

§. 26.

Verum enim vero, quid de declaratione imperatoris in A. B. reservata sentiendum sit, jam supra notavimus (§. 13). Reliquas autem

a) Conf. *Datt.* de pace publ. L. I, cap. 13.

autem ordinationes quod attinet, temporarias eas tantum fuisse, haud temere dicas. Respiciunt nimirum ad solum pacis publicae praesidium, quod praesertim imperatori curae cordique fuit, quum saepissime accideret, ut sub specie foederis in securitatem publicam facti, pax ipsa quam maxime laederetur. Quamobrem a re haud alienum visum est, ejusmodi confoederationes diligentius sub examen vocare. Posteaquam vero jus foederis tamquam pars superioritatis territorialis praecipue per pacem westphalicam imperii germanici statibus nullo modo restrictum, nisi quod foedera contra imperatorem & imperium reprobentur, communicatum est, profecto ejus exercitium speciali concessione haud indiget.

§. 27.

Quae quum ita sint; nec cujusvis quidem imperii germanici status facultati, suo jure

E 3 foedera

foedera cum aliis jungendi, quidquam propterea detrahatur, quod civitates imperiales recentiori aevo exercitium ejusdem juris sibi competentis confirmatione caesarea muniri curaverint. Has enim saepius privilegiis sibi cavere, ubi iis plane opus non est, sane neminem fugiet. Cujus rei exemplum edidit Suinfurthum, quum pro jure molendinarum exercendo privilegium a caesare petiit *a)*. Nec aliter se res habet, quum sermo sit de rebus majoris ponderis, quarum ratione civitates imperii privilegia ab imperatore quaesiverunt. Haec enim non juris consequendi, sed corroborandorum negotiorum causa adquisita sunt. Profecto etiam civitates imperii, quoad juris foederis exercitium instar liberarum rerumpublicarum salvo tamen illo nexu, qui ipsis cum Germaniae imperio intercedit, dijudicandae sunt.

§. 28.

a) Vid, Lünig, l. c, Cont, IV, P, II, p. 401.

§. 28.

Quatenus singuli civitatum imperii ci-
ves in partem ineundorum foederum vocan-
di sint, id plerumque ex peculiari cujus-
cumque civitatis constitutione definiendum
est, quae quidem prout aristocraticae demo-
craticaeve imperii formae propius accedit,
civium consilio consensuque plus minusve in-
diget. Varia admodum est singularum civi-
tatum imperii intuitu hujus rei observantia,
quam enumerare libelli hujus fines prohibent.

THESES.

I.
Patium de non præstanda evictione est va-
lidum.

II.
Depositario ob impensas, in conservationem
rei depositae factas, competit jus re-
tentiois.

III.
Debitor obaeratus durante concursu for-
mali bonorum acquisitiones in prae-
iudicium creditorum repudiare nequit.

IV.
Remedio L. 2. de resc. vend. in subha-
statione publica laesus quoque uti
potest.

V.
Moratorii causa non datur retorsio.

(x 228 2109)

ULB Halle

3

005 458 358

ad. J. J. 968.

520
1795,5
7

DISSERTATIO IN AVGVRALIS
JVRIDICA
DE
JVRE FOEDERVM
LIBERIS IMPERII CIVITATIBVS
COMPETENTE

QVAM
SVB AVSPICIIS REGIIS
ILLVSTRI JCTORVM ORDINE
CONSENTIENTE

IN
ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA
PRO SVMMIS IN VTROQVE JVRE HO-
NORIBVS RITE OBTINENDIS
ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

AVCTOR
CAROLVS OLIVARIVS TIMOTHEVS
MIGAVLT
BREMANS.

DIE XXVII. JVNII MDCCXCV.

GOTTINGAE
TYPIS H. M. GRAPE, ACAD. TYPOGR.

